

Голові спеціалізованої вченої ради
Інституту психології
імені Г.С. Костюка НАПН України
доктору психологічних наук, професору
Л.З. Сердюк

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата психологічних наук, доцента,
в.о. завідувача лабораторії методології і теорії психології
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України
Зливкова Валерія Лаврентійовича
на дисертаційне дослідження Оржешка Дмитра Валерійовича
«Психологічні особливості мілітарного самоприйняття курсантів військових
закладів України»,
подане до захисту в разову спеціалізовану вчену раду
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 053 – Психологія

Ступінь актуальності обраної теми

Сучасні умови повномасштабної війни в Україні суттєво трансформують не лише соціальну реальність, а й психологічні механізми самосвідомості особистості, зокрема молоді, яка обирає військовий фах. В умовах постійної загрози, високого рівня психоемоційного напруження та необхідності швидкої професійної адаптації особливої ваги набувають питання становлення військової ідентичності, професійної суб'єктності та самоприйняття майбутніх офіцерів.

У цьому контексті дисертаційне дослідження Оржешка Дмитра Валерійовича «Психологічні особливості мілітарного самоприйняття курсантів військових закладів України» є надзвичайно актуальним і своєчасним як у теоретичному, так і у практичному вимірах. Дослідження спрямоване на вивчення недостатньо розробленого у вітчизняній психології феномену мілітарного самоприйняття, який автор розглядає як інтегральне утворення самосвідомості військової особистості.

Актуальність теми зумовлюється також потребою психологічного забезпечення професійного становлення майбутніх військовослужбовців, розроблення ефективних психодіагностичних і психокорекційних програм підтримки курсантів, а також необхідністю посилення психологічної стійкості та внутрішньої інтегрованості особистості в умовах воєнного часу.

Дисертаційне дослідження ґрунтується на широкому спектрі сучасних теоретико-методологічних підходів і поєднує положення психології особистості, генетичної психології, військової психології та психології самосвідомості, що свідчить про високий рівень міждисциплінарності дослідження.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації

Слід відзначити вагому наукову та практичну значущість отриманих результатів. Насамперед заслуговує на увагу здійснена автором концептуалізація поняття «мілітарне самоприйняття», яке визначається як емоційно-оцінний, когнітивний та поведінковий компонент самосвідомості особистості, що відображає позитивне ставлення людини до себе як до суб'єкта військової діяльності.

Важливим здобутком дисертації є встановлення змістово-функціональної структури мілітарного самоприйняття та визначення його основних компонентів: прийняття власної тілесності у вимірах військової ролі, прийняття характерологічних рис військової людини, прийняття просоціальної поведінки та ставлення до виконання військового обов'язку.

Особливу наукову цінність має емпірична частина дослідження, у межах якої автором проведено ґрунтовний факторний аналіз психологічних особливостей мілітарного самоприйняття курсантів військової академії, військового інституту, ліцеїстів ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою та студентів цивільного університету.

Автором переконливо доведено, що військове освітнє середовище суттєво впливає на формування професійної ідентичності, самоповаги, автономності та інтегрованості особистості курсантів. Встановлено ключову тенденцію розвитку мілітарного самоприйняття: від зовнішньо детермінованого тілесно-рольового самоствердження у ліцеїстів до внутрішньо інтегрованого професійного самоприйняття у курсантів військових закладів освіти.

Практично значущим результатом роботи є розроблення та апробація програми «Тренінгу оптимізації мілітарного самоприйняття курсантів», спрямованої на розвиток самосвідомості, комунікативної компетентності, позитивної самоакцептації та стресостійкості майбутніх офіцерів.

Нові факти, одержані здобувачем

Дисертаційне дослідження Оржешка Дмитра Валерійовича містить наукову новизну та низку нових положень, отриманих автором особисто.

Уперше: здійснено цілісне теоретико-емпіричне вивчення феномену мілітарного самоприйняття; концептуалізовано мілітарне самоприйняття як окремий компонент самосвідомості військової особистості; визначено змістово-функціональні особливості мілітарного самоприйняття курсантів різних типів військових закладів освіти; встановлено психологічні закономірності переходу від зовнішньо детермінованої мілітарної самоідентифікації до внутрішньо інтегрованого професійного самоприйняття; розроблено та апробовано програму тренінгу оптимізації мілітарного самоприйняття курсантів.

Уточнено: психологічні особливості психоструктури мілітарного самоприйняття; роль військового освітнього середовища у формуванні самосвідомості та професійної суб'єктності майбутніх офіцерів.

Набули подальшого розвитку: наукові уявлення про психологічні механізми професійної військової ідентичності; психолого-педагогічні підходи до психологічного супроводу курсантів у процесі військової професіогенези.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків, рекомендацій, які захищаються

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження є достатньо обґрунтованими та достовірними. Робота виконана на високому теоретико-методологічному рівні, характеризується логічністю структури та послідовністю викладу матеріалу.

Автором використано комплекс взаємодоповнювальних методів дослідження, адекватних меті та завданням роботи. Репрезентативність вибірки, застосування валідного психодіагностичного інструментарію, а також використання сучасних методів математико-статистичної обробки даних, зокрема факторного, дисперсійного та кореляційного аналізу, забезпечують належний рівень достовірності отриманих результатів.

Емпіричне дослідження проводилося з дотриманням етичних принципів психологічного дослідження та з урахуванням специфіки воєнного часу.

Повнота викладення результатів у опублікованих працях

Аналіз наукових публікацій здобувача свідчить про достатню повноту висвітлення основних положень дисертаційного дослідження.

Основні результати дисертації відображено у фахових наукових виданнях з психології, а також у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій. Публікації повною мірою репрезентують теоретичні, емпіричні та практичні результати дослідження.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності

Дисертаційна робота є самостійним завершеним науковим дослідженням. У роботі наявні коректні посилання на використані джерела та наукові праці інших авторів. Ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації наукових результатів не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження загалом, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання:

теоретичному розділі роботи значний обсяг присвячено загальному аналізу феномену самоприйняття, тоді як проблематика саме мілітарного самоприйняття могла б бути представлена ще більш розгорнуто крізь призму сучасних зарубіжних військово-психологічних досліджень.

ерспективним видається проведення лонгітюдного вивчення розвитку

мілітарного самоприйняття курсантів на різних етапах професійного становлення.

практична цінність роботи могла б бути ще вищою за умови розроблення більш деталізованих методичних рекомендацій для військових психологів щодо впровадження тренінгової програми.

Водночас зазначені зауваження мають рекомендаційний характер і не знижують загального високого рівня дисертаційного дослідження.

Висновок

Дисертація Оржешка Дмитра Валерійовича «Психологічні особливості мілітарного самоприйняття курсантів військових закладів України» є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на належному теоретико-методологічному рівні.

Робота має вагомий науковий новизну, теоретичну та практичну значущість, містить обґрунтовані результати, що є важливими для розвитку сучасної психологічної науки, насамперед військової психології та психології особистості.

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року, а її автор – Оржешко Дмитро Валерійович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Рецензент:

кандидат психологічних наук, доцент,

в.о. завідувача лабораторії

методології і теорії психології

Інституту психології імені Г.С. Костюка

НАПН України

ЗЛИВКОВ В.Л.